

Karaçay Malkar ve Türkiye Türkçesi Atasözlerinin Karşılaştırılması Similar Proverbs In Turkish Language of Turkey And Karachay-Balkarian

Erdal AYDOĞMUŞ¹

Geliş Tarihi: 02.10.2018 / Düzenleme Tarihi: 05.11.2018 / Kabul Tarihi: 09.11.2018

Özet

Atasözleri sözlü edebiyatın ürünü olarak milletlerin en önemli hazinelerindedir. Köklü bir geçmişe sahip olan Türk milletinin dili ve kültürü de tarihi kadar eski olduğundan atasözleri yönünden oldukça zengin bir dildir.

Atasözleri belli bir hayat tecrübesinin sonucu olarak elde edilen birikimlerle ortaya çıkmıştır. Bu birikimlerin sonucu olarak ortaya çıkan atasözleri her dönemde özelliğini kaybetmeden Türk milletinin kültürünü, örf ve adetlerini, gelenek ve göreneklerini bünyesinde barındırmıştır.

Türk dillerindeki atasözleriyle ilgili birçok çalışma yapılmaktadır. Bu çalışmaların sonucunda tarihte farklı coğrafyalarda farklı isimlerle anılmalarına rağmen Türk dillerinde birçok ortak atasözünün olduğu görülmektedir. Yapılan çalışmalarda karşılaştırma, başta olmak üzere anlam, yapı ve sözdizimi gibi konularda ele alınarak araştırılmaktadır.

Bu çalışmada yukarıda da bahsedildiği gibi farklı coğrafyalarda farklı isimlerle zikredilen Karaçay- Malkar ve Türkiye Türkçesindeki ortak olan atasözleri tespit edilerek; "Biçim ve Anlam Yönünden Aynı veya Yakın Olan Atasözleri" ve "Anlam Açısından Benzeyen Atasözleri" olmak üzere iki başlıkta ele alınmıştır.

Anahtar kelimeler: Atasözü, Karaçay- Malkar Atasözleri, Türkiye Türkçesi Atasözleri

Abstract

Proverbs are the most important treasures of nations as a product of oral literature. The language and culture of the Turkish nation, which has a deep-rooted history, is a rich language in terms of proverbs since it is as old as its history.

Proverbs came out as a result of a certain life experience. As a result of this accumulation of proverbs in every period without losing its feature; The culture, customs and traditions of the Turkish nation are reflected in the proverbs of customs and traditions.

There are many studies on Turkish proverbs. As a result of these studies, it is seen that there are many common proverbs in Turkish languages although they are mentioned in different geographies with different names in history. In the studies, the comparison is examined by taking into consideration especially the subjects such as meaning, structure and syntax.

In this study, as mentioned above the Karachay-Balkar referred by different names in different geographies were identified Turkey and proverbs which are common in Turkish of Turkey; "Proverbs that are the same or close in terms of form and meaning" and "Proverbs with similar meaning".

Key Words: Proverb, Proverbs Karachay-Balkar, Turkey Turkish Proverbs

Giriş

Köklü bir geçmişe sahip olan Türk milletinin sözlü kültürü de yazılı kültürü kadar önemlidir. Atasözleri sözlü kültürün bir parçası olmuş Türk milletinin en önemli değerleri arasında yerini alarak sözlü kültürün gelişimine katkı sağlamıştır.

Atasözleri, geniş halk yığınlarının yüzyıllar boyunca geçirdikleri denemelerden ve bunlara dayanan düşüncelerden doğmuşlardır. Ulusun ortak düşünce, kanış ve tutumunu belirtir, bize yol gösterirler. Bir atasözüyle belgelendirilen tutumun doğruluğu herkesçe kabul edilir. (Aksoy, 1988: 15)

Atasözleri insanlara kılavuzluk yapmakta yol göstermektedir. Az sözle çok şey anlatmaya yarayan, ders veren, düşündürten atasözleri, hayatta yapılan yanlışlara tekrar düşülmemesi açısından insanoğluna yardımcı olmaktadır.

Her atasözü, toplumsal yaşantı içindeki bireyin uyması beklenen ya bir genel kural veya bir düstur niteliğindedir. Bu nedenle de atasözleri, milletlerin karakterlerini, hayat karşısında tavır ve zihniyetlerini ifade eden özlü sözlerdir. (Çobanoğlu, 2004: 1)

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Ardahan Üniversitesi, İBEF, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü.
E- posta: erdalaydogmus40@gmail.com

Bir milletin dilinde ve günlük yaşamında önemli yer tutan atasözleri ve deyimler, o milletin tarihi zenginliğini, estetik ve güzellik anlayışını, değerlerini ve anlayışlarını yansıtan birikimleridir. İnsan kendini ve kendi dışındaki her şeyi nasıl algılıyorsa onları atasözlerine ve deyimlere yansıtır. (Okroy, 2015: 94)

Atasözleri, toplumun tecrübelerini, hayat görüşünü, toplum terbiyesini, hatta estetik zevkini yeni kuşaklara aktaran özlü ve sözlü edebi ürünlerdir. Halkın görüp gözlemediği birçok olaydan çıkardığı dersler, halkın belleğinden süzülüp damıtılmış, estetik tezgâhında adeta dokunup kısa görünümüne karşın taşıdığı yoğun anlamla halk edebiyatının etik, didaktik ürünleri olan atasözlerine dönüşmüştür. (Duman, 2016: 105)

Halk topluluklarının yüzyıllar boyunca karşılaştıkları olay ve deneyimlerden hareketle ortaya koydukları ve gelecek nesillere devrettikleri atasözleri, atalarımızdan birer armağandır. (Güllüdağ, 2003: 329)

Türk halkları, tarihi süreç içerisinde farklı coğrafyalarda farklı isimlerle adlandırılmalarına rağmen atasözlerindeki ortaklıklar kendini muhafaza etmektedir.

Atasözü kelimesinin Türk dillerinde farklı şekillerde adlandırıldığı görülmektedir. Bu adlandırmalar şu şekildedir:

Azerbaycan Türkleri: Atalar sözü, Başkurtlar: Makal, eytim, atalar hüzi, Kazaklar: Makal, metel, nakıl, Kırgızlar: Makal-lakap, Özbekler: Makal, Tatarlar: Atalar sözü, makal, eytim, Türkmenler: Atalar sözi, nakıl, Uygurlar: Makal, Kumuklar Atalar sözü, Çuvaşlar: Vattisin semahi (yaşlılar sözü) gibi adlar vermektedirler. (Alkaya, 2001: s. 58)

İki farklı coğrafyada yaşamalarına rağmen atasözlerindeki ortaklıkları barındıran Türk halklarından biri de Karaçay- Malkar ve Türkiye Türkleridir. Her iki Türk dilinde de ortak kullanılan atasözleriyle karşılaşılmaktadır. Bu durum dilin zenginliğinin, ortak tarihin, ortak kültürün, farklı coğrafyalarda yaşamalarına rağmen yaşatıldığına göstergesidir.

Kafkasya halkları arasında önemli bir yere sahip olan Karaçay- Malkar Türkleri yüzyıllardan beri, Kafkas Dağları'nın en yüksek zirvesi olan Elbruz dağının (Mingi Tav) doğu ve batısındaki yüksek dağlık arazilerde yer alan derin vadilerde, Kuban, Teberdi, Mara, Baksan (Bashan), Çegem, Çerek gibi ırmakların yukarı kısımlarında yaşamaktadırlar. (Tavkul, 2001: 1)

Karaçay- Malkarlılar atasözlerine kendi dillerinde "Nart Söz" adını verirler. "Nartlar" Kafkas halklarının mitolojilerinde, Kafkasyalıların ataları olduklarına inanılan efsanevi bir halktır. Abhaz, Adige, Oset, Çeçen gibi halklarla birlikte Karaçay- Malkar folklorunda da Nart efsaneleri geniş bir yer tutar. Başlıca kahramanları Özümek, Sosurka, Batirez, Kara Şavay, Alavgan, Fuk, Satanay Biyçe gibi adlar taşıyan Nart halkının, günümüzdeki Kafkasya halklarının ataları olduğuna dair inanç Kafkas halkları arasında oldukça yaygındır. Karaçay- Malkarlılar bu sebeple çok eski devirlerden beri atasözlerine "Nart söz" adını vermektedirler. (Tavkul, 2001: 5)

Yukarıdaki Tavkul'un bahsettiği özelliklere Yalım tarafından da dikkat çekilmiştir.

Karaçay- Balkar Türkleri atasözlerine "nart sözü" derler. Her fikri bir atasözle açıklamak, onlarda bir kaide haline gelmiştir. "Nart" aslında bir efsanevi Kafkas Türk kahramanının adıdır. Demek ki töre ve geleneklerinin bir kahraman-ata'dan geldiğine inanmaktadırlar. (Yalım, 1986: 222)

Karaçay- Malkar atasözleri ile ilgili Seyfullah Yalım'ın "Karaçay- Balkar Türklerinde Atasözleri" (1986) adlı çalışması bulunmaktadır. Yalım çalışmasında Karaçay- Malkar Türklerinin tarihi geçmişleri hakkında bilgi vererek, Ramazan Karça ve Hamit Zübeyir Koşay tarafından hazırlanan "Karaçay- Malkar Türklerinde Hayvancılık ve Bununla İlgili Gelenekler" (1954) adlı kitapta bulunan Karaçay- Malkar atasözlerini kaleme almıştır.

Türkiye Türkçesi ile Diğer Türk Dillerindeki Ortak Atasözleri Üzerine Yapılan Çalışmalar

Türk dillerindeki ortak atasözleri ile ilgili birçok çalışma mevcuttur. Bu çalışmalardan bazıları şunlardır:

Türk dillerindeki ortak atasözleriyle ilgili Fatih KİRİŞÇİOĞLU (URL 1) "Saxa (Yakut) Atasözlerinin Türkiye Atasözleriyle Karşılaştırılması", Cihan ÇAKMAK (2015), "Türkmen Türkçesi ile Türkiye Türkçesinde Bulunan Atasözleri", Muhittin ÇELİK (2018), "Kaşkay Atasözleri İle Anadolu'da Kullanılan Atasözlerinin Benzer ve Ortak Yönleri", Hatice ŞAHİN (1999), "Kazak Türkçesi ve Türkiye Türkçesindeki Atasözleri Üzerine Bir Karşılaştırma Denemesi", Nesrin Sis (2005), "Türkmen Atasözleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma".

Türk dillerindeki ortak atasözleri ile ilgili yapılan çalışmaların içeriğine bakıldığında şu şekildedir:

Fatih Kirişçioğlu çalışmasında atasözleri ile ilgili bilgi vererek, Saha Türklerinin tarihini ele almıştır. Saha Türklerinde atasözünün Saha Türkçesindeki karşılığını vermiş ve Saxa (Yakut) Türkçesi Atasözleri ile Türkiye Türkçesindeki Atasözlerini: "Şekil ve Anlam Açısından Benzeyenler" ve "Anlam Açısından Benzeyenler" olmak üzere iki başlıkta incelemiştir.

Cihan Çakmak çalışmasında Türkmenler, Türkmenistan, Türkmen Türkçesi ve Türkmen Atasözleri hakkında bilgiler vermiştir. "Türkmen ve Türkiye Türkçesindeki Benzer Atasözleri" adlı başlık altında söz konusu atasözlerini alfabetik sıraya göre göstermiştir.

Muhittin Çelik çalışmasında Kaşkay Türkçesi ve Kaşkay Atasözlerini ele alarak bilgi vermiştir. Daha sonra Kaşkay Atasözleri ile Anadolu'da kullanılan atasözlerini "Biçim ve Anlam Bakımından (bazı kelime ve söyleyiş farklılıklarıyla da olsa) Aynı Olanlar", "Anadolu'da Kullanılan Atasözlerinin Kaşkaylarda (kelime veya kelime gruplarının çıkarılmasıyla) Daralmış Şekilleri" adlı başlıkta toplamıştır.

Hatice Şahin çalışmasında Türk kültürünün öneminden bahsederek, atasözleri hakkında bilgi vermiştir. Kazak Türkçesi ile Türkiye Türkçesindeki Atasözlerini: “*Biçim ve Örneklendirme Yönünden Aynı Olan Atasözleri*”, “*Örneklendirme Yönünden Aynı Olan Atasözleri*”, “*Biçim Yönünden Farklı Atasözleri*”, “*Biçim ve Örneklendirme Yönünden Farklı Atasözleri*” adında dört grupta ele almıştır.

Nesrin Sis çalışmasında Türkmen Türkçesi ve Türkmen atasözleri hakkında bilgi vermiştir. Atasözlerini, “*Biçim ve Anlam Bakımından Birebir Aynı Olanlar*”, “*Türk Atasözlerinin Türkmen Türkçesinde “kelime veya kelime gruplarının çıkarılmasıyla” Daralmış Şekilleri*”, “*Türk Atasözlerinin Türkmen Türkçesinde “kelime veya kelime gruplarıyla” Genişletilmiş Şekilleri*”, “*Tam Ters Anlamda Olanlar*” olmak üzere atasözlerini dört başlıkta incelemiştir.

Yöntem

Türk dillerinin atasözleri yönünden zengin bir yapıya sahip olduğu bilinmektedir. Farklı coğrafya ve bölgelerde konuşulan Türk dillerindeki atasözlerinin benzerliklerinin ortaya konulması oldukça önemli ve dikkatle incelenmesi gerektiği düşünülmüştür. İki farklı coğrafyada yaşayan Karaçay- Malkar ve Türkiye Türkçesinin ortak atasözlerinin belirlenmesinin özellikle Türklük bilimi âlemi için faydalı olacağı düşünüldüğü için bu çalışma yapılmıştır.

Karaçay- Malkar atasözlerinin tespitinde Ufuk TAVKUL’un “Karaçay- Malkar Atasözleri” (2001), Türkiye Türkçesi atasözlerinin tespitinde ise Ömer Asım AKSOY’un “Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü”nden (1988) faydalanılmıştır.

Çalışmada verilen Karaçay- Malkar ve Türkiye Türkçesindeki Atasözleri faydalanılan eserin yazarının soyadı, eserin basım yılı ve atasözünün geçtiği sayfa Karaçay- Malkar Türkçesi atasözleri (Tavkul, 2001: s. 3), Türkiye Türkçesindeki atasözleri ise (Aksoy, 1988: 201/ 396) şeklinde gösterilmiştir. İlk önce Karaçay- Malkar atasözleri alfabetik sıraya göre yazılmış daha sonra da Türkiye Türkçesindeki atasözleri verilmiştir.

Karaçay- Malkar ve Türkiye Türkçesindeki ortak olan atasözleri “*Biçim ve Anlam Yönünden Aynı veya Yakın Olan Atasözleri*” ve “*Anlam Açısından Benzeyen Atasözleri*” olmak üzere iki başlık altında ele alınmıştır.

I. Biçim ve Anlam Yönünden Aynı veya Yakın Olan Atasözleri

1. Aça açhanı tartadı. (Tavkul, 2001: s. 22)

Para parayı çeker.

Para parayı çeker. (Aksoy, 1988: s. 413/ 2157)

2. Açıvlanıb örge turgan, zaran alıb oturur. (Tavkul, 2001: s. 23)

Öfkeyle kalkan, zararlı oturur.

Öfkeyle kalkan, zararlı oturur. (Aksoy, 1988: s. 405/ 2105)

3. Aman hapar terk ceter. (Tavkul, 2001: s. 38)

Kötü haber çabuk ulaşır.

Kötü haber çabuk duyulur. (Aksoy, 1988: s. 374/ 1901)

4. Anasına karab kızın al. (Tavkul, 2001: s. 45)

Anasına bakıp kızını al.

Anasına bakıp kızını al. (Aksoy, 1988: s. 147/ 298)

5. Arbaz saylama da honşu sayla. (Tavkul, 2001: s. 47)

Avlu seçme de komşu seç.

Ev alma komşu al. (Aksoy, 1988: s. 277/ 1193)

6. Artık mal köz çıkarmaz. (Tavkul, 2001: s. 47)

Fazla mal göz çıkarmaz.

Fazla mal göz çıkarmaz. (Aksoy, 1988: s. 280/ 1213)

7. Aşhılık et da suvga at. (Tavkul, 2001: s. 53)

İyilik yap da suya at.

İyilik yap denize at. (Aksoy, 1988: s. 336/ 1622)

8. At iyesin tanır. (Tavkul, 2001: s. 56)

At sahibini tanır.

Köpek sahibini tanır. (Aksoy, 1988: s. 372/ 1880)

9. At kişneb tanışır,

Adam söleşib tanışır. (Tavkul, 2001: s. 56)

At kişneyerek tanışır,

İnsan konuşarak tanışır.

Hayvanlar koklaşa koklaşa,

İnsanlar konuşa konuşa anlaşır. (Aksoy, 1988: s. 305/ 1385)

10. Atınng amanga çıkğandan ese,

Canıng tamagingndan çıksın. (Tavkul, 2001: s. 60)

Adın kötüye çıkacağına

Canın boğazından çıksın.

Adın çıkacağına, canın çıksın. (Aksoy, 1988: s. 191/ 605)

11. Ayıbsız teng izlegen tengsiz kalır. (Tavkul, 2001: s. 65)

Kusursuz arkadaş arayan (isteyen) arkadaşsız kalır.

Kusursuz arkadaş arayan (isteyen) arkadaşsız kalır. (Aksoy, 1988: s. 379/ 1939)

12. Ayrılğannı ayü aşar,

Bölüngenni börü aşar. (Tavkul, 2001: s. 65)

Ayrılanı ayı yer,

Bölüneni kurt yer.

Sürüden ayrılanı kurt kapar. (Aksoy, 1988: s. 435/ 2326)

13. Aynı kol ayaz bla cabmazsa. (Tavkul, 2001: s. 65)

Ayı avucunda örtemezsin.

Güneş balçıkla sıvanmaz. (Aksoy, 1988: s. 296/ 1320)

14. Aznı almayan köbden kuru alır. (Tavkul, 2001: s. 69)

Azı almayan çoktan mahrum kalır.

Azı bulamayan çoğu bulamaz. (Aksoy, 1988: s. 170/ 460)

15. Bal tuthan barmagın calar. (Tavkul, 2001: s. 70)

Bal tutan parmağını yalar.

Bal tutan parmağını yalar. (Aksoy, 1988: s. 179/ 521)

16. Bay carlığa kaygırmaz. (Tavkul, 2001: s. 74)

Zengin fakir için tasalanmaz.

Tok açın halinden anlamaz. (Aksoy, 1988: s. 422/ 2422)

17. Baynı malı carlını avuzun avrutur. (Tavkul, 2001: s. 76)

Zenginin malı fakirin ağzını ağrıtır.

Zenginin malı züğürdün çenesini yorar. (Aksoy, 1988: s. 484/ 2650)

18. Bir bürükden aş bolmaz. (Tavkul, 2001: s. 81)

Bir taneden yemek olmaz.

Yalnız taştan duvar olmaz. (Aksoy, 1988: s. 466/ 2515)

19. Birevge kazgan urunga kesing tüşerse. (Tavkul, 2001: s. 84)

Başkasına kazdığın kuyuya kendin düşersin.

Kazma elin kuyusunu, kazarlar kuyunu. (Aksoy, 1988: s. 353/ 1740)

20. Börüğe koylanı amanat etgença. (Tavkul, 2001: s. 89)

Kurda koyunları emanet etmek gibi.

Kedinin boynuna çiğer asılmaz. (Aksoy, 1988: s. 354/ 1752)

21. Bügüğü işni tamblaga kaldırma. (Tavkul, 2001: s. 92)

Bugünkü işi yarına bırakma.

Bugünün işini yarına bırakma. (Aksoy, 1988: s. 206/ 708)

22. Cangız taşdan kala bolmaz. (Tavkul, 2001: s. 95)

Yalnız (tek) taştan kale olmaz.

Yalnız taştan duvar olmaz. (Aksoy, 1988: s. 466/ 2515)

23. Cılamagan caşha anası emcek salmaz. (Tavkul, 2001: s. 106)

Ağlamayan çocuğa annesi meme vermez.

Ağlamayan çocuğa meme yok. (Aksoy, 1988: s. 122/ 127)

24. Curtundan çıkkanı börü aşar. (Tavkul, 2001: s. 111)

Yurdundan çıkkanı kurt yer.

Sürüden ayrılanı kurt kapar. (Aksoy, 1988: s. 435/ 2326)

25. Çabak çirise başından çürür. (Tavkul, 2001: s. 112)

Balık çürüse başından çürür.

Balık baştan kokar. (Aksoy, 1988: s. 178/ 509)

26. Çabakni suvdan alsang da suvga kaçar. (Tavkul, 2001: s. 113)

Balığı sudan alsan da suya kaçar.

Tilkinin dönüp dolaşacağı yer, kürkçü dükkânıdır. (Aksoy, 1988: s. 448/ 2419)

27. Çegetge örten tüşse,

Kurgacı çiyi da canar. (Tavkul, 2001: s. 114)

Ormanda yangın olsa,

Kurusu yaşı da yanar.

Kurunun yanında yaş da yanar. (Aksoy, 1988: s. 379/ 1938)

28. Çıçhanni acalı cetse,

Kıştikni kuyrugundan kabar. (Tavkul, 2001: s. 114)

Farenin eceli gelse,

Kediyi kuyruğundan ısırır.

Eceli gelen fare kedi taşığı kaşır. (Aksoy, 1988: s.256/ 1049)

29. Çıkmagan candan umut kurumaz. (Tavkul, 2001: s. 115)

Çıkmayan candan ümit kesilmez.

Çıkmayan candan umut kesilmez. (Aksoy, 1988: s. 218/ 781)

30. Eçki uruga tüşse, börüğe: Karnaşım dey edi. (Tavkul, 2001: s. 117)

Keçi çukura düşse, kurda: Kardeşim diyordu.

Denize düşen yılan sarılır. (Aksoy, 1988: s. 234/ 897)

31. Eki harbız bir uvuçha sıynmaz. (Tavkul, 2001: s. 119)

İki karpuz bir avuca sığmaz.

İki karpuz bir koltuğa sığmaz. (Aksoy, 1988: s. 322/ 1515)

32. Eki sadakaçı bir elge sıynmaz. (Tavkul, 2001: s. 119)

İki dilenci bir köye sığmaz.

İki cambaz bir ipte oynamaz. (Aksoy, 1988: s. 321/ 1506)

33. Er ölse da atı ölmez. (Tavkul, 2001: s. 121)

Er (yiğit) ölse de adı ölmez.

At ölür meydan (nalı) kalır, yiğit ölür şanı (namı) kalır. (Aksoy, 1988: s.163/ 413)

34. Ertde turgan col alır,

Ertde üylengen töl alır. (Tavkul, 2001: s. 125)

Erken kalkan yol alır,

Erken evlenen soy- nesil alır.

35. Erken kalkan (çıkan) yol alır, er evlenen döl alır. (Aksoy, 1988: s. 269/ 1136)**İgi bolsun da az bolsun. (Tavkul, 2001: s. 137)**

İyi olsun da az olsun.

Az olsun, uz (öz) olsun. (Aksoy, 1988: s. 171/ 466)**36. İgi hoşunu satıb al. (Tavkul, 2001: s. 137)**

İyi komşuyu satın al.

Ev alma komşu al. (Aksoy, 1988: s. 277/ 1193)**37. İşde temir tot bolmaz. (Tavkul, 2001: s. 139)**

İşleyen demir pas tutmaz.

İşleyen demir pas tutmaz (paslanmaz, ışıldar). (Aksoy, 1988: s. 331/ 1580)**38. İt arbazında kayır. (Tavkul, 2001: s. 141)**

Köpek kendi avlusunda yırtıcı olur.

Her horoz kendi çöplüğünde (küllüğünde) öter (eşinir). (Aksoy, 1988: s. 308/ 1412)**39. İt itge aytır ol da kuyruğuna aytır. (Tavkul, 2001: s. 141)**

Köpek köpeğe söyler o da kuyruğuna söyler.

İt ite buyurur, it de kuyruğuna. (Aksoy, 1988: s. 333/ 1599)**40. İt ürgenlikge colovçu çolundan kalmaz. (Tavkul, 2001: s. 142)**

Köpek havlamakla yolcu yolundan kalmaz.

İt ürür, kervan yüdür. (Aksoy, 1988: s. 335/ 1610)**41. İtni tilegi kabıl bolsa, kökden süyek cavar edi. (Tavkul, 2001: s. 143)**

Köpeğin dileği kabul olsa, gökten kemik yağardı.

İtin (köpeğin) duası kabul (makbul) olsa (-ydı) gökten kemik yağar (-dı). (Aksoy, s. 333/ 1594)**42. Kabırganı da boladı kulağı. (Tavkul, 2001: s. 145)**

Duvarın da kulağı vardır.

Yerin kulağı var. (Aksoy, 1988: s. 474/ 2573)**43. Kanatlıdan korkgan tarı sebmez. (Tavkul, 2001: s. 146)**

Kuştan korkan darı ekmez.

Kuştan korkan darı ekmez. (Aksoy, 1988: s. 380/ 1946)**44. Kerti teng kıynlıkda tabılır. (Tavkul, 2001: s. 158)**

Gerçek arkadaş zorlukta sıkıntıda bulunur.

Dost (iyi dost) kara günde belli olur. (Aksoy, 1988: s. 248/ 998)**45. Közden ketgen kölden keter. (Tavkul, 2001: s. 176)**

Gözden giden gönülden gider.

Gözden irak (uzak) olan gönülden de irak (uzak) olur. (Aksoy, 1988: s. 293 / 1299)**46. Kuru tuluk süyelmez. (Tavkul, 2001: s. 177)**

Boş tulum dik durmaz.

Boş çuval ayakta (dik) durmaz. (Aksoy, 1988: s. 204 / 695)**47. Neni bittirseng anı cıyarsa. (Tavkul, 2001: s. 186)**

Ne yetiştirirsen onu toplarsın.

Ne ekersen onu biçersin. (Herkes ektiğini biçer). (Eken biçer, konan göçer.) (Aksoy 1988: s. 395 / 2043)

48. Ot bolmayan cerden tütün çıkmaz. (Tavkul, 2001: s. 190)

Ateş olmayan yerden duman çıkmaz.

Ateş olmayan yerden duman çıkmaz. (Aksoy, 1988: s. 161 / 393)

49. Ölgen eşek börüden korkmaz. (Tavkul, 2001: s. 194)

Ölmüş eşek kurttan korkmaz.

Ölmüş koyun (eşek) kurttan korkmaz. (Aksoy, 1988: s. 407 / 2118)

50. Ölgenni ızından sav ölmeydi. (Tavkul, 2001: s. 195)

Ölenin peşinden sağ ölmez.

Ölenle (birlikte) ölmür. (Aksoy, 1988: s. 407 / 2116)

51. Sabiyni cumuşa iy ızından kesing bar. (Tavkul, 2001: s. 199)

Çocuğu işe gönder peşinden kendin git.

Çocuğa iş buyuran, ardınca kendi gider. (Çocuğu işe sal, ardınca sen var). (Çocuğa iş, ardına sen düş). (Uşağı işe koş, sen de ardına düş). (Aksoy, 1988: s. 221 / 803)

52. Sütten avzu küygen suvnu ürüb urtlar. (Tavkul, 2001: s. 207)

Sütten ağzı yanan suyu üfleyip içer.

Sütten ağzı yanan, ayranı üfleyerek içer (yoğurdu üfleyerek yer). (Aksoy, 1988: s. 435 / 2330)

53. Şohung başınga karar,

Cavung ayaginga karar. (Tavkul, 2001: s. 208)

Dostun başına bakar,

Düşmanın ayağına bakar.

Dost başa bakar, düşman ayağa. (Aksoy, 1988: s. 246 / 990)

54. Tama tama köl bolur. (Tavkul, 2001: s. 209)

Damlaya damlaya göl olur.

Damlaya damlaya göl olur. (Aka aka sel olur). (Aksoy, 1988: s. 228 / 851)

55. Tav tavga tübemeydi, adam adamga tübeydi. (Tavkul, 2001: s. 212)

Dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur.

Dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur. (Aksoy, 1988: s. 227 / 843)

56. Teli şohungdan akıllı cavung aşhı. (Tavkul, 2001: s. 216)

Deli dostundan akıllı düşmanın iyidir.

57. Deli dostun olacağına akıllı düşmanın olsun. (Aksoy, s. 231 / 876)

Telige har künde da bayram. (Tavkul, 2001: s. 217)

Deliye her gün bayram.

Deliye (göre) her gün bayram. (Aksoy, 1988: s. 232 /883)

II. Anlam Açısından Benzeyen Atasözleri

1. Acir bla talaşhan alaşanı sırtı cavur bolur. (Tavkul, 2001: s. 21)

Aygırla dalaşan alaşanın sırtı yara olur.

Körle yatan şaşu kalkar. (Aksoy, 1988: s. 374/ 1894)

2. Aç esner, tok kekirir. (Tavkul, 2001: s. 22)

Aç esner, tok geçirir.

Açın halinden tok anlamaz. (Aksoy, 1988: s. 110/ 37)

3. Adam bolluk- atlamından belgili. (Tavkul, 2001: s. 23)

Adam olacak- adımından bellidir.

- Adam olacak çocuk bokundan bellidir. (Aksoy, 1988: s. 117/ 88)**
- 4. Adamnı adamlığın kıyınlık cetgen kün bilirse. (Tavkul, 2001: s. 25)**
İnsanın insanlığını sıkıntılı günde anlarsın.
- Dost kara günde belli olur. (Aksoy, 1988: s. 248/ 998)**
- 5. Ağaşçını üyü otunsuz kalır. (Tavkul, 2001: s. 27)**
Oduncunun evi odunsuz kalır.
- Terzi kendi söküğünü dikemezmiş. (Aksoy, 1988: s. 447/ 2408)**
- 6. Altın cerinde sıyılı. (Tavkul, 2001: s. 32)**
Altın yerinde değerli.
- Taş yerinde ağırdır. (Aksoy, 1988: s. 443/ 2378)**
- 7. Aman adam aman ölür. (Tavkul, 2001: s. 33)**
Kötü adam kötü ölür.
- Su testisi su yolunda kırılır. (Aksoy, 1988: s. 434/ 2318)**
- 8. Amannı sözü taş carır. (Tavkul, 2001: s. 45)**
Kötünün sözü taş yarar.
- Kötü söz baş yarar. (Aksoy 1988: s. 375/ 1906)**
- 9. Aşığış işde tatuv cok. (Tavkul, 2001: s. 53)**
Acele işte tat olmaz.
- Acele işe şeytan karışır. (Aksoy 1988: 107/ 12)**
- 10. Atlı at bla, cigit kılıç bla. (Tavkul, 2001: s. 60)**
Atlı at ile yiğit kılıç ile.
- At binenin, kılıç kuşananın. (Aksoy, 1988: s. 167/ 387)**
- 11. Avuzdan çıkkan başha tiyer. (Tavkul, 2001: s. 63)**
Ağızdan çıkan başa gelir.
- Korktuğu şeyin başına gelir. (Aksoy, 1988: s. 369/ 1860)**
- 12. Ayünü ayü aşamaz. (Tavkul, 2001: s. 67)**
Ayıyı ayı yemez.
- Delı deliyı görünce çomağını saklar. (Aksoy, 1988: s. 231/ 874)**
- 13. Bergen kolnu kişi kesmez. (Tavkul, 2001: s. 77)**
Veren eli kimse kesmez.
- Veren el alan elden üstündür. (Aksoy, 1988: s. 460/ 2484)**
- 14. Bile tursang da sora tur. (Tavkul, 2001: s. 79)**
Biliyorsan da sor.
- Akıl akıldan üstündür. (Aksoy, 1988: s. 128/ 164)**
- 15. Bir bergen on alır. (Tavkul, 2001: s. 80)**
Bir veren on alır.
- Kaz gelecek yerden tavuk esirgenmez. (Aksoy, 1988: s. 353/ 1738)**
- 16. Birev bergen kuyrukdan cav çıkmaz. (Tavkul, 2001: s. 83)**
Başkasının verdiği kuyruktan yağ çıkmaz.
- Emeksiz yemek olmaz. (Aksoy, 1988: s. 267/ 1116)**
- 17. Börü tügün alışıdırırganlıkga kılığın koymaz. (Tavkul, 2001: s. 89)**
Kurt tüyünü değiştirmekle huyundan vazgeçmez.

Can çıkar, huy çıkmaz. (Aksoy, 1988: s. 212/ 743)

18. Caradan korkgan sermeşüvge kirmez. (Tavkul, 2001: s. 97)

Yaradan korkan savaşa girmez.

Hamama giren terler. (Aksoy, 1988: s.301/ 1355)

17. Cay asıramaganıngı, kış tabmazsa. (Tavkul, 2001: s. 103)

Yazın saklamadığını, kışın bulamazsın.

Sakla samanı gelir zamanı. (Aksoy, 1988: s.421/ 2214)

18. Caz sürseng küz orursa. (Tavkul, 2001: s. 104)

Baharda sürersen güzde biçersin.

Ne ekersen onu biçersin. (Aksoy, 1988: s. 395/ 2043)

19. Ciltin cetmey ot tüşmez. (Tavkul, 2001: s. 109)

Kıvılcım gelmeden yangın çıkmaz.

Ateş olmayan yerden duman çıkmaz. (Aksoy, 1988: s. 161/ 393)

20. Colovçuga it ürgeren aruv körünür. (Tavkul, 2001: s. 110)

Yolcuya köpek havlaması güzel görünür.

Davulun sesi uzaktan hoş gelir. (Aksoy, 1988: s. 229/ 858)

21. Çabak cuklaganlıkgı suv cuklamaz. (Tavkul, 2001: s. 112)

Balık uyusa da su uyumaz.

Su uyur düşman uyumaz. (Aksoy, 1988: s. 434/ 2319)

22. Gitçe ciltin ulla elni candırır. (Tavkul, 2001: s. 130)

Küçük kıvılcım büyük köyü yakar.

Ummadığın taş baş yarar. (Aksoy, 1988: s. 453/ 2445)

23. Kara laçin kart bolsa, kargalaşa aş bolur. (Tavkul, 2001: s. 147)

Kara şahin yaşlansa, kargalara yem olur.

Kurt kocayınca köpeğin maskarası olur. (Aksoy, 1988: s. 378/ 1928)

24. Konak toysa eşikge karar. (Tavkul 2001: s. 167)

Misafir doysa kapıya bakar.

Abdalın karnı doyunca gözü pabucundadır (yolda olur). (Aksoy, 1988: s. 106/ 8)

25. Koznu sındırmay için aşamazsa. (Tavkul, 2001: s. 171)

Cevizi kırmadan içini yiyemezsin.

Emek olmadan (emeksiz) yemek olmaz. (Aksoy, 1988: s. 267/ 1116)

26. Kök çaşnamay kök küküremez. (Tavkul, 2001: s. 173)

Şimşek çakmadan gök güremez.

Ateş olmayan yerden duman çıkmaz. (Aksoy, 1988: s. 161/ 391)

27. Köl da tama tama boladı. (Tavkul, 2001: s. 173)

Göl de damlaya damlaya oluşur.

Damlaya damlaya göl olur. (Aka aka sel olur.) (Aksoy, 1988: s. 228/ 851)

28. Külme kartha, kelir başha. (Tavkul, 2001: s. 180)

Gülme yaşlıya gelir başa.

Gülme komşuna gelir başına. (Aksoy, 1988: s. 295 / 1313)

29. Menge caramagan kazanda ne da kaynasın. (Tavkul, 2001: s. 183)

Bana yaramayan kazanda ne kaynarsa kaynasın.

Bana dokunmayan (beni sokmayan) yılan bin yıl yaşasın. (Aksoy, 1988: s. 179/ 522)

30. Sabır túbü, sarı altın. (Tavkul, 2001: s. 198)

Sabırın altı, sarı altın.

Sabırın sonu selamettir. (Aksoy, 1988: s. 418 / 2194)**31. Sabiy cılay cılay öser. (Tavkul, 2001: s. 198)**

Çocuk ağlaya ağlaya büyür.

Çocuk düşe kalka büyür. (Aksoy, 1988: s. 221 / 807)**32. Suvga kirgen kurgak çıkmaz. (Tavkul, 2001: s. 205)**

Suya giren kuru çıkmaz.

Hamama giren terler. (Aksoy, 1988: s. 301 / 1355)**33. Suvga tüşgen taş karmar. (Tavkul, 2001: s. 205)**

Suya düşen taşta sarılır.

Denize düşen yılan (yosuna) sarılır. (Aksoy, 1988: s. 234 / 897)**34. Tatlı tilli kuzu eki ananı emer. (Tavkul, 2001: s. 212)**

Tatlı dilli kuzu iki anayı emer.

Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır. (Aksoy, 1988: s. 444 / 2380)**35. Terekni kögeti túbüne tüşer. (Tavkul, 2001: s. 221)**

Ağacın meyvası dibine düşer.

Armut dalının dibine düşer. (Aksoy, 1988: s. 153 / 335)**36. Tonguzdan tonguz tuvar. (Tavkul, 2001: s. 225)**

Domuzdan domuz doğar.

Domuzdan toklu doğmaz. (Aksoy, 1988: s. 246 / 985)**37. Torgay cangız cırlamaz. (Tavkul, 2001: s. 225)**

Çayır kuşu yalnız ötmez.

Yalnız öküz, çifte (boyunduruğa) koşulmaz. (Aksoy, 1988: s. 466 / 2514)**38. Tuvmagan sabiyge at atamaydıla. (Tavkul, 2001: s. 228)**

Doğmayan çocuğa isim vermezler.

Doğmadık çocuğa don (kaftan) biçilmez. (Aksoy, 1988: s. 244 / 969)**39. Ullu söleşme da ullu kab. (Tavkul, 2001: s. 231)**

Büyük konuşma, büyük ye (ısır).

Büyük lokma ye (de) büyük söyleme. (Aksoy, 1988: s. 209 / 728)**40. Üydegi onovnu bazarnı bağası buzar. (Tavkul, 2001: s. 234)**

Evdeki hesap pazarın fiyatı bozar.

Evdeki hesap (pazara) çarşıya uymaz. (Aksoy, 1988: s. 278 / 1195)

Sonuç

Karaçay- Malkar ve Türkiye Türkçesi atasözlerindeki ortaklıkların tespit edilmesinde kullanılan kaynaklardan toplam 97 atasözü tespit edilmiştir. Atasözlerinin tespitinde faydalanan eserlerin künyesi kaynakçada verilmiştir.

Sayısal olarak atasözlerinden 57'sinin "Biçim ve Anlam Yönünden Aynı veya Yakın Olan Atasözleri", 47'sinin ise "Anlam Açısından Benzeyen Atasözleri" olduğu belirlenmiştir. Bu sayı yukarıda belirtilen kaynakların taramasıyla elde edilmiştir. Yazıya geçirilmeyen atasözlerinin de olabileceği düşünülürse elde edilen sayıdan daha fazla ortak atasözü vardır.

Karaçay- Malkar ve Türkiye Türkçesi atasözlerindeki ortaklıkların olması farklı coğrafyada ömür süren iki Türk halkı arasındaki birlikteliğin atasözlerine de yansıtıldığını göstermekte, aynı zamanda Türk dilinin ne kadar zengin olduğunu da ortaya çıkarmaktadır.

Atasözleri öğüt vericidir. Çalışmada geçen atasözlerinde de içerik olarak genelde öğüt ve mesaj verildiği; toplumsal psikolojiyi, toplumsal kuralları, insan psikolojisini, yansıttığı görülmektedir.

Günümüzde Karaçay- Malkar ve Türkiye Türkleri farklı coğrafyalarda yaşamalarına rağmen iki Türk boyu tarafından atasözlerine sahip çıktığı bu çalışmada da ortaya konulmuştur. Diğer Türk boylarındaki ortak atasözleriyle ilgili bilim insanları tarafından çalışmalar yapılması Türkoloji için son derece önemlidir.

Kaynakça

- Aksoy, Ö. , A. (1988), *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, İstanbul: İnkilâp Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret A.Ş.
- Alkaya, E. (2001). Tatar Türkçesindeki Dil ve Söz İle İlgili Atasözleri Üzerine Bir Değerlendirme, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 2, s. 55- 76.
- Çakmak, C. (2015), Türkmen Türkçesi ile Türkiye Türkçesinde Bulunan Benzer Atasözleri, *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 7, s. 177- 189.
- Çelik, M. (2018), Kaşkay Atasözleri İle Anadolu'da Kullanılan Atasözlerinin Benzer Otak Yönleri, *Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 27, s. 184-194.
- Çobanoğlu, Ö. (2004), *Türk Dünyası Ortak Atasözleri Sözlüğü*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- Doğan, İ. (2012), *Türkiye Karaçayları ve Dilleri*, Ordu: Altınçekiç Ofis Matbaacılık.
- Duman, G. B. (2016). Kırgız Atasözlerinin Söz Bakımı Açısından İncelenmesi, *Aşmarinskie Çteniya Aşmarin Blavsem H Mejdunarodnaya Nauçno- Praktičeskaya Konferentsiya, Çeboksarı*, s. 105- 109.
- Güllüdağ, N. (2003), Nogay Atasözleri, s. 329- 352, *Diriözler Armağanı, Prof. Dr. Meserret Diriöz ve Haydar Ali Diriöz Hatıra Kitabı*, Ankara: Bizim Büro Basımevi Yayın Dağ. San. Tic. Ltd. Şirketi.
- Okray, Z. (2015), Türk Atasözleri Ve Deyimlerinde Kadın İmgesi, *EUL Journal of Social Sciences (VI-I) LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi* s.93-102.
- Sis, N. (2005), Türkmen Atasözleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi / Journal of Turkish World Studies*, Sayı 2, s. 257-266.
- Şahin, H. (1999), Kazak Türkçesi ve Türkiye Türkçesindeki Atasözleri Üzerine Bir Karşılaştırma Denemesi, *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, Sayı 7, s. 60- 68
- Tavkul, U. (2000), *Karaçay- Malkar Türkçesi Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 770.
- Tavkul, U. (2001), *Karaçay- Malkar Atasözleri*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Yalım, S. (1986), Karaçay- Balkar Türklerinde Atasözleri, *Türk Kültürü Araştırmaları*, Phil. Dr. Hamit Zübeyr KOŞAY'ın Hâtırasına Armağan, Yıl XXIV/ 7, s. 221- 227.

İnternet Kaynakları

URL:http://turkoloji.cu.edu.tr/CAGDAS%20TURK%20LEHCELERI/fatih_kiriscioglu_saha_atasozleri_turkiye_atasozleri.pdf

Summary

Proverbs are the most important treasures of nations as a product of oral literature. The language and culture of the Turkish nation, which has a deep-rooted history, is a rich language in terms of proverbs since it is as old as its history.

Proverbs came out as a result of a certain life experience. The proverbs that emerged as a result of these accumulations contained the culture, traditions, customs and traditions of the Turkish nation without losing its characteristic in every period.

There are many studies on Turkish proverbs. As a result of these studies, it is seen that there are many common proverbs in Turkish languages although they are mentioned in different geographies with different names in history.

In the studies, the comparison is examined by taking into consideration especially the subjects such as meaning, structure and syntax. In this study, Karachay-Balkar referred to by different names in different geographies were identified Turkey as mentioned above and proverbs which are common in Turkish; Proverbs that are the same or similar in terms of form and meaning " and " Proverbs similar in meaning".

The oral culture of the Turkish nation, which has a long history, is as important as the written culture. Proverbs has become a part of oral culture and has become one of the most important values of the Turkish nation and contributed to the development of oral culture.

Proverbs provide guidance for people. The proverbs, which says a lot in a few words, teaches a life lesson and help human beings in terms of avoiding the mistakes made in life again.

Although the peoples have been named with different names in different geographies in the historical process, the proverbs have preserved themselves.

It is seen that the word Proverb has been called in Turkish in different ways. These names are as follows:

İn Azerbaijan Turkish: Atalar sözü, in Bashkurts: Makal, eytim, atalar hüzi, in kazakh: Makal, metel, nakıl, in Kyrghyz: Makal-lakap, in Uzbek: Makal, in Tatar: Atalar süzi, makal, eytim,, in Turkmen: Atalar sözi, nakil in Uygur : Makal, in Kumuk, Atalar sözü in Chuvash: Vattisin semahi (the word of the elderly) are giving names. (Alkaya, 2001: p. 58)

One of the Turkish public partnership in hosting two proverbs Despite living in different regions in Turkey are Turkish Balkarian Karachay. Proverbs commonly used in both Turkish languages are encountered. This situation shows that the richness of language, common history, common culture are kept alive despite living in different geographies.

There are many studies on common proverbs in Turkish languages. Some of these studies include:

Fatih KİRİŞÇİOĞLU about common sayings in the Turkish language (URL 1) "Saxe (Ruby) Comparison with Proverbs of Turkey Proverbs", Cihan ÇAKMAK (2015), "the Turkmen Found Proverbs Turkey Turkish and Turkish language", Muhittin ÇELİK (2018), "Qashqai Proverbs with Anatolia ' a similar and Common Aspects of used Proverbs ", Hatice ŞAHİN (1999)," Kazakh Turkish and Proverbs in Turkish Turkey a Comparison experiment ", Nesrin SİS (2005)," the Turkmen Proverbs a Comparative study ".

Karachay-Balkar proverbs in the determination of the horizon Tavkul "Karachay-Balkar Proverbs" (2001), Turkey In the determination of the Turkish proverbs Ömer Asım AKSOY "Dictionary of Proverbs and Idioms from (1988) was utilized.

Working in the Karachay-Balkar Turkey and surname of the author's work utilized Proverbs in Turkish, trace the year of publication and the proverbial late to the page Karachay-Balkar Turkish, proverbs (Tavkul, 2001: p. 3), Turkey The proverbs in Turkish (Aksoy, 1988: 201/396) form It is shown. First Karachay-Balkar proverbs written in alphabetical order then to Turkey in the Turkish proverbs are given.

Karachay-Balkaria and Turkish proverbs which are common in Turkey, "Form and Meaning With Regard to the same or nearby Proverbs" and "Proverbs Possibly the Meaning Angle" are discussed under two headings, including

Today, Balkarian-Karachay Turkey with Turkish proverbs are exited by two Turkish tribes Despite living in different geographies have been demonstrated in this study. Studies by other scientists on the common proverbs in other Turkish tribes are extremely important for Turkology.
